

ЙОЗЕФ РОТ БАРБАРА

Превод от немски: Венцеслав Константинов, —

chitanka.info

Тя се казваше Барбара. Името ѝ не звучи ли като „работа“? Тя имаше едно от онези женски лица, които сякаш никога не са били млади. А и възрастта им трудно може да се отгатне. Сега то лежеше сбръчкано сред белите възглавници и се открояваше с особения си жълтеникавосив пясъчен оттенък. Сивите очи безспир шареха насамнатам като птици, залутани в безпорядъка от възглавнички; сегиз-тогиз обаче тези очи се взираха втренчено — заковаваха се в някоя тъмна точка горе на белия таван, в някоя пукнатина или в спряла муха. Тогава Барбара премисляше живота си.

Барбара бе десетгодишна, когато умря майка ѝ. Бащата, някога заможен търговец, бе започнал да играе на комар и едно подир друго бе прахосал парите и магазина си; ала не преставаше да виси в кръчмата и да залага. Той бе висок и слаб човек, който отчаяно мушеше ръце в джобовете на панталона си. Никой не знаеше дали с това иска да задържи останалите му още пари, или пък пази някой да не бръкне в джобовете му, та да се увери в тяхното съдържание или празнота. Обичаше да смайва познатите си и когато при игра на карти партньорите му смятаха, че е изгубил вече всичко, за всеобщо изумление той току вадеше някой ценен предмет — пръстен или медальонче за часовникова верижка — и продължаваше да играе. Найсетне една нощ той умря, съвсем ненадейно, сякаш искаше да смае света. Падна на пода като празен чувал и в миг бе мъртъв. Но ръцете си все още държеше пъхнати в джобовете, та хората едва успяха да ги измъкнат. Едва тогава се разбра, че джобовете му са празни и че той вероятно е умрял само защото нямаше какво повече да залага...

Барбара бе тогава шестнайсетгодишна. Тя отиде при един чичо, дебел търговец на свине, чиито длани напомняха възглавничките с везмо „Почивай сладко“ или „Само за половин час“, разхвърляни с дузини из салона му. Той погали Барбара по бузата и тя имаше чувството, че пет малки прасенца лазят по лицето ѝ. Лелята бе внушителна особа, суха и мършава като учителка по пиано. Имаше големи, подвижни очи, които напиреха от орбитите, сякаш не искаха да останат на главата, а да се откъснат и бродят безспир. На цвят бяха светлозелени с онази неприятна зеленикавост на съвсем евтините чаши. С тези очи тя виждаше всичко, каквото ставаше в къщата и в сърцето на търговеца на свине, над когото впрочем упражняваше невероятна власт. На Барбара тя намираще работа „според случая“, ала

случаят не винаги бе сгоден. Барбара трябваше много да внимава, да не счупи нещо, защото зелените очи на лелята веднага се вдигаха като тежки морски вълни и леденостудени се стоварваха над сгорещената глава на Барбара.

Когато Барбара навърши двадесет години, чичото я сгоди за един свой приятел, кокалест майстор-дърводелец с широки, мазолести длани, тежки и груби като рендета. При годежа той тъй здраво стисна ръката ѝ, че тя изпука, а Барбара с мъка успя да спаси от могъщата му шепа снопче премазани пръсти. След това той я целуна звучно по устата. Тъй бяха окончателно сгодени.

Сватбата вдигнаха наскоро след това и тя протече, както си му е редът — с бяла булчинска рокля и зелени миртови клонки, с кратко и мазно слово на пастора и астматична наздравица на търговеца на свине.

Щастливият майстор-дърводелец счупи няколко от най-скъпите винени чаши и очите на търговката на свине се забиваха в здравето му тяло, без да могат нищо да му сторят. Барбара седеше там, сякаш бе на сватбата на някоя приятелка. Никак не искаше да проумее, че е омъжена жена. Ала в края на краищата го проумя. Когато стана майка, тя се грижеше повече за сина си, отколкото за дърводелеца, на когото всеки ден носеше яденето в работилницата. Мъжът с яките пестници иначе ѝ беше чужд, не ѝ създаваше грижи. Той изглеждаше здрав като дъбова дъска, постоянно миришеше на пресен талаш и бе мълчалив като дънер. Един ден в работилницата върху главата му падна тежка греда и го уби на място.

Барбара бе двама и две годишна, съвсем не грозна, вдовица на майстор, а се намираха калфи, на които много им се щеше да станат майстори. Търговецът на свине пристигна и пусна петте си прасенца по бузата на Барбара, за да я утешат. Каза ѝ, че ще се радва да я види повторно омъжена. Барбара обаче при пръв удобен случай продаде работилницата и стана надомничка. Кърпеше чорапи, плетеше вълнени шалчета и припечелваше за себе си и детето.

Тя направо се разтапяше от любов към сина си. Той бе набито хлапе, едрите кокали бе наследил от баща си, само дето много обичаше да плаче и тъй буйно тропаше с ръце и крака, че на прехласнатата Барбара често ѝ се струваше, сякаш момчето има най-малко дузина дебели краченца и ръчички. Малкият бе грозноват, притежаваше

някаква първична грозота. Ала Барбара не виждаше в него нищо некрасиво. Тя бе горда и доволна и пред всички съседки хвалеше големите му умствени и душевни качества. Шиеше шапчици и пъстри панделки за детето и цели недели прекарваше в гиздене на сина си. Ала с течение на времето припечеленото вече не стигаше и тя трябваше да подири други източници на доходи. Тогава установи, че всъщност притежава прекалено голямо жилище. И окачи на пътната врата обява, върху която с разкривени, тромави букви, заплашващи всеки миг да паднат от хартията и се разбият на твърдия паваж, бе написано, че в тази къща се дава стая под наем. Запристигаха наематели, все чужди хора, които внасяха със себе си в дома студен полъх, оставаха за известно време, а сетне съдбата им отново ги прогонваше в друга посока. После идваха нови.

Ала един ден в края на март, когато снегът се топеше и от покривите капеше, пристигна той. Казваше се Петер Венделин, бе писар при един адвокат и в златистокестенявите му очи светеше добросърдечен блясък. Не се пазари, веднага свали куфарите си и се настани в стаята.

Той живя там докъм края на април. Излизаше в зори и се прибираще вечер. Един ден обаче изобщо не се показва навън. Вратата му остана затворена. Барбара похлопа и влезе; господин Венделин лежеше в леглото. Беше болен. Барбара му донесе чаша горещо мляко и в златистокестенявите му очи просветна топъл, слънчев блясък.

С течение на дните между двамата се зароди нещо като сърдечност. Детето на Барбара бе неизчерпаема тема за разговор. Но, естествено, приказваха и за най-различни неща. За времето, за събитията. Ала имаха чувството, че зад обикновеното бърбрене се крие нещо съвсем друго и че делничните думи са само обвивка на нещо изключително и прекрасно.

Изглеждаше, че господин Венделин всъщност отдавна вече е здрав и работоспособен, но просто за свое лично удоволствие остава в леглото по-дълго от необходимото. Най-сетне той все пак трябваше да стане. Този ден бе топъл и слънчев, а наблизо имаше малка градинка. Макар да се простираще прашна и печална между сивите стени, дърветата й вече се бяха раззеленили. И ако човек забравеше за сградите наоколо, можеше за известно време да си представи, че седи в красив, истински парк. Понякога Барбара ходеше с детето си в тази

градинка. Сега господин Венделин ги придружи. Бе следобед, младото слънце целуваше прашната пейка, а те разговаряха. Ала отново всички думи бяха само обвивка и когато тя падна, около двамата се възцари чисто мълчание, а в мълчанието трептеше пролетта.

Веднъж обаче стана тъй, че Барбара трябваше да помоли господин Венделин за една услуга. Нужно бе да се поправи нещо около куката на старата висяща лампа — господин Венделин сложи един стол върху разклатената маса и се покачи на тази несигурна подложка. Барбара стоеше долу и крепеше масата. Когато господин Венделин свърши, той случайно се опря върху рамото на Барбара и скочи на пода. Но макар отдавна да бе стъпил здраво на краката си, той продължаваше да държи обгърнато рамото ѝ. Двамата не разбираха какво става, но стояха като заковани, не помръдваха, а само се гледаха втренчено. Тъй изминаха няколко секунди. Всеки искаше да каже нещо, но гърлата им бяха като стегнати в примка и не можеха да изрекат нито дума, също като насън, когато искаш да извикаш, а не можеш. И двамата бяха пребледнели. Най-сетне Венделин се окопити. Той улови ръката на Барбара и задавено промълви:

— Ей, ти!

— Да! — рече тя.

Сякаш едва сега се разпознаваха, сякаш бяха крачили един до друг на някакъв маскарад и едва сега сваляха маските.

И за двамата това идваше като спасение:

— Наистина ли? Барбара? Ти? — заекваше Венделин.

Тя разтвори устни да каже „да“, но внезапно малкият Филип тупна от един стол на пода и нададе сърцераздирателен рев. Барбара трябваше да остави Венделин, втурна се към детето и го зауспокоява. Венделин я последва. Когато малкият поутихна и в стаята остана да трепти само слабо хълцане, Венделин каза:

— Тогава ще дойда утре! Довиждане!

Той взе шапката си и тръгна, но когато на вратата се спря и още веднъж извърна очи към Барбара, около него сякаш сияеше слънчев блясък.

Щом остана сама, Барбара избухна в силен плач. Сълзите я облекчиха, струваше ѝ се, че лежи на нечия топла гръд. Остави се да я разнежва състраданието ѝ към самата нея. Отдавна не се бе усещала тъй добре, чувстваше се като загубено в гората дете, което след дълго

скитане отново се е завърнало у дома. Така тя се бе лутала дълго в гората на живот и едва сега налучкваше пътя към къщи. От един ъгъл на стаята изпълзя здрачът и затъка воал след воал около всички предмети. На улицата шестваше вечерта и озаряваше с една звезда прозореца. Там все още седеше Барбара и тихо въздишаше. Детето бе задрямало в едно старо кресло. Внезапно то се размърда в съня си и това сепна Барбара. Тя запали лампата, отнесе детето в леглото и седна до масата. Ярката, трезва светлина на лампата ѝ помогна да разсъди ясно и спокойно. Премисли всичко, целия се досегашен живот, съзря майка си, баща си как лежи безпомощно на пода, мъжа си — тромавия дърводелец, спомни си за чичото и пак почувства петте му прасенца.

Но отново и отново пред погледа ѝ заставаха Петер Венделин със слънчевия блясък в добрите си очи. Утре сигурно щеше да му каже „да“, милият човек, толкова го обичаше! Но защо не му бе казала „да“ още днес? Ах, да! Детето! Изведнъж почувства как в душата ѝ се надига нещо като гняв. Но това трая само частица от секундата, веднага се усети тъй, сякаш е убила детето си. Втурна се към леглото да се увери, че на детето му няма нищо. Сведе се над него, целуна го и с безпомощен поглед го помоли за прошка. После се замисли, че сега навярно всичко ще се промени. Какво ли ще стане с детето? Сдобива се с чужд баща, но той ще може ли да го обича? Ами тя, тя самата? Сетне ще се появят и други деца, които тя ще обича повече. Възможно ли е? Тях да обича повече? Не, ще бъде вярна на бедния си малчуган. Изведнъж се видя така, сякаш се канеше да захвърли клетото, беззащитно дете, за да тръгне из някакъв друг свят. А пък малкият креташе подире ѝ... Не, ще остане тук и всичко ще бъде добре — мъчи се тя да се утеши. Но отново и отново я завладява това предчувствие. Тя вижда, да, вече вижда как изоставя малкия съвсем безпомощен. А самата тя ще тръгне с чужд мъж. Ала той съвсем не ѝ бе чужд!

Ненадейно малкият силно изплаква в съня си. „Мамо! Мамо!“ — мълви детето; тя присяда до него, а то протяга към нея малките си ръчички. „Мамо! Мамо!“ — това ѝ звучи като вик за помощ. Нейното дете! Плаче тъй, защото тя иска да го захвърли. Не! Не! Ще остане вечно с него.

За миг решението ѝ узрява. Тя рови в чекмеджето, намира писалка и хартия, после с мъка рисува разкривени букви върху листа. Не е възбудена, напълно спокойна е, дори се старае да пише по

възможност по-красиво. После взема писмото в ръка и бегло го прочита още веднъж.

„Не може да стане. Поради моето дете!“ Пъха листа в един плик и тихо се промъква по коридора до неговата врата. Утре той ще го намери.

Връща се обратно, загася лампата, ала не я лови сън и цяла нощ гледа през прозореца.

На следващия ден Петер Венделин се изнесе. Той бе изморен и разбит, сякаш сам бе мъкнал всичките си куфари, а в кестенявите му очи вече нямаше блясък. Барбара остана през целия ден в стаята си. Но преди окончателно да си замине, Петер Венделин се върна с букетче горски цветя и безмълвно ги положи върху масата на Барбара. А в нейния глас звучеше сподавен плач и когато му подаде ръка за сбогом, тази ръка леко трепереше. Венделин поогледа още малко стаята и в очите му отново се появи златен блясък, сетне си тръгна. Отсреща в малката градинка пееше кос, Барбара седеше притихнала и слушаше. А във вратата под пролетния вятър отново запърха обявата за стаята.

Наематели и нови месеци идваха и си отиваха, Филип порасна и тръгна на училище. Вкъщи носеше добри свидетелства и Барбара се гордеше с него. Втълпила си бе, че от сина ѝ трябва да излезе нещо особено, и бе готова на всичко, за да го изучи. След една година щеше да се реши дали той ще стане занаятчия, или ще постъпи в гимназия. Барбара кроеше големи планове за детето си. Всичките сторени жертви не трябваше да идат напразно.

Сегиз-тогиз тя още мислеше за Петер Венделин. Пожълтялата му визитна картичка, останала да стърчи самотно на вратата, и цветята, донесъл ѝ за сбогом, тя бе скътала грижливо в молитвеника си. Рядко се молеше, но в неделни дни го отваряше на страницата, където бяха картичката и цветята, и дълго се отдаваше на спомени.

Припечеленото от Барбара не стигаше и тя започна да подяжда малкия капитал, останал ѝ от продажбата на работилницата. Но тъй не можеше да се кара дълго и тя потърси нови възможности за препитание. Стана перачка. Излизаше в зори, а по обед мъкнеше вкъщи тежък вързоп с мръсно бельо. Половин ден прекарваше сред изпаренията на пералнята и димящите нечистотии сякаш се отлагаха върху лицето ѝ.

Кожата ѝ посивя, доби пясъчен оттенък, около очите ѝ затрептя ситна мрежа от тънки като косъм бръчки. Работата обезобрази тялото ѝ, нейните длани бяха напукани, а кожата по върховете на пръстите ѝ се сбръчка и провисна под въздействието на горещата вода. Дори да не носеше вързоп, тя вървеше приведена. Работата превиваше плещите ѝ. Но край горчиво стиснатите устни заиграваше усмивка, щом само зърнеше сина си.

Благополучно бе успяла да го вкара в гимназията. Той не учеше лесно, но запаметяваше всичко, което веднъж бе чул, и учителите му бяха доволни. Всяко свидетелство, което носеше вкъщи, бе за Барбара празник и тя не пропускаше да доставя на сина си някои малки радости. Това бяха, тъй да се каже, екстравагантности, които тя трябваше да изкупва с големи жертви. Филип дори не подозираше всичко това, той бе дебелокожо същество. Плачеше рядко, стремеше се грубо към целта си и подготвяше уроците си с такъв разход на физическа сила, сякаш имаше да рендосва дъбова дъска. Той изцяло бе син на баща си и изобщо не разбираше майка си. Виждаше я да работи, но това му се струваше напълно естествено, липсваше му изтънчеността да долови мъката, тегнеща в сърцето на майката и във всяка жертва, която тя му принасяше.

Тъй плуваха годините сред изпаренията на мръсното бельо. Постепенно в душата на Барбара се загнезди безразличие, обзе я тъпа умора. Сърцето ѝ имаше само още някои от своите тихи празници, към които спадаше споменът за Венделин и училищното свидетелство на Филип. Здравето ѝ бе силно подкопано, наложи се временно да прекъсне работата си, твърде много я болеше гърбът. Ала никакво оплакване не излезе от устата ѝ. А дори да бе излязло, то чисто и просто би отхвъркнало от слонската кожа на Филип.

А той трябваше вече да мисли за професия. За по-нататъшно учение нямаха достатъчно пари, за прилична служба — връзки. Филип не хранеше особена любов към някоя професия, той изобщо не изпитваше любов. Най-лесна му се виждаше все пак теологията. Можеше да намери прием в духовната семинария и му предстоеше охолан и независим живот. Така че след като изкара гимназията, той се пъкна в богословското расо. Събра оскъдните си вещи в малък дървен куфар и се пресели в тясната стаичка на своето бъдеще.

Писмата му идваха рядко и бяха сухи като талаш. Барбара ги четеше с мъка и благоговение. Тя започна да ходи по-често на църква, ала не защото изпитваше религиозна потребност, а за да гледа пастора и в мислите си да поставя своя син на амвона. Все тъй работеше много, макар че сега това не бе нужно, но тя приличаше на навит часовников механизъм, който не може да спре, докато се въртят колелцата. Ала тя видимо отиваше на зло. Сегиз-тогиз трябваше да остава на легло за някой и друг ден. Гърбът здравата я болеше, а суха кашлица разтърсваше измършавялото ѝ тяло. Додето един ден се прибави и треската и я направи съвсем безпомощна.

Пролежа седмица-две. Една съседка идваше да ѝ помага. Най-сетне се реши да пише на Филип. Сама вече не можеше, та трябваше да диктува. Скришом целуна писмото, когато го предаде за изпращане. След осем дълги дни пристигна Филип. Той бе здрав, ала не изглеждаше бодър и ходеше в синьо расо. На главата си носеше нещо като цилиндър. Положи го много внимателно на леглото, целуна ръка на майка си и не прояви дори най-слаба загриженост. Заразкава за промоцията си, разгърна докторската си диплома и през цялото време стоеше тъй вдървен, че приличаше на коравото хартиено руло, а пък расото му заедно с цилиндъра напомняха тенекиена капсула. Той говореше за своите работи, въпреки че Барбара нищо не разбираше от тях. Сегиз-тогиз изпадеше в лигав, угодлив тон, който навярно бе заел от преподавателите си, а за своите нужди бе направил още по-мазен. Когато камбаните забиха, той се прекръсти, извади молитвеник и дълго шепна с благоговеен израз на лицето.

Барбара лежеше и се чудеше. Представяла си бе всичко съвсем другояче. Тя заговори за своя копнеж и как бе жадувала да го зърне още веднъж преди смъртта си. Той едва бе чул думата „смърт“ и почна да приказва за отвъдния свят, за наградата, която очаква благочестивите горе на небето. В гласа му не звучеше болка, а само нещо като доволство от самия себе си и радост, че край ложето на умиращата си майка може да покаже какво е научил.

В болната Барбара пламна силно желание да пробуди у сина си мъничко любов. Тя чувстваше, че ѝ е дадено да говори за последен път, и съвсем от само себе си, сякаш някакъв дух ѝ нашепваше думите, започна бавно и колебливо да разказва за единствената любов на живота си, за жертвата, която бе принесла на своето дете. Когато

свърши, тя млъкна изтощена, ала в мълчанието ѝ тегнеше трепетно очакване. Синът ѝ стоеше ням. Подобно нещо той не проумяваше. То не можеше да го трогне. Остана безчувствен и вдървен; мълчеше. После започна скришом да се прозява и каза, че ще поизлезе да се освежи мъничко.

Барбара лежеше и нищо не разбираше. Само дълбока горест тръпнеше в душата ѝ, а също болката по прахосания живот. Мислеше си за Петер Венделин и морно се усмихваше. В предсмъртния ѝ час още я огряваше блясъкът на златистокестенявите му очи. После я разтърси силен пристъп на кашлица. Когато той премина, тя остана да лежи в несвяст. Филип се завърна, видя състоянието на майка си и захвана трескаво да се моли. Прати да повикат лекар и свещеник. Двамата дойдоха; съседките изпълниха стаята с риданията си. Междувременно обаче Барбара, неразбрана и неразбираща, залитайки, се пресели във вечността.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.